

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 615.1:338(477)

<https://doi.org/10.24959/sphhcj.18.137>

Т. А. РОМАНЬКО, Ю. В. КОРЖ, С. Г. КАЛАЙЧЕВА

Національний фармацевтичний університет

АНАЛІЗ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО СЕКТОРА ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Мета: оцінка фізичної доступності фармацевтичної допомоги шляхом аналізу територіальної локалізації суб'єктів господарської діяльності фармацевтичного сектора (СГД ФС) галузі охорони здоров'я (ОЗ) в областях України методом аналізу пропорційності.

Матеріали та методи. При проведенні дослідження нами був обраний метод пропорційності, який дає змогу оцінити рівномірність територіального розподілу за галузевою ознакою. Відхилення у розподілі та варіацію соціально-економічного рівня розвитку областей констатує коефіцієнт локалізації. Значення коефіцієнтів локалізації коливаються в межах від нуля при рівномірному розподілі до одиниці при повній концентрації, чим більше коливання коефіцієнтів, тим значніший дисбаланс розподілу. Були використані офіційні дані Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками і Державної служби статистики.

Результати. Установлено, що в чотирьох областях України, а саме у Волинській, Закарпатській, Рівненській та Хмельницькій, взагалі не зареєстровано СГД ФС із виробництва лікарських засобів (ЛЗ). До промислово розвинених регіонів із виробництва ЛЗ належать м. Київ, Київська, Харківська, Вінницька, Житомирська, Луганська, Сумська, Полтавська області. Аналіз територіального розміщення СГД ФС з оптово-роздрібною діяльністю за областями України показав рівномірний і пропорційний розподіл. З'ясовано, що у 10 областях України відсутня локалізація СГД ФС з імпорту ЛЗ. Доведено, що до регіонів України з найвищою локалізацією СГД ФС належать м. Київ та Київська обл. Лідерами за кількістю СГД ФС, що забезпечують населення ЛЗ, стали Черкаська, Київська, Хмельницька області, а найменш забезпеченою є Луганська обл.

Висновки. За результатами дослідження встановлено, що основна локалізація всіх груп СГД ФС припадає винятково на два регіони країни – м. Київ та Київську область. У чотирьох областях України взагалі не представлені СГД ФС із виробництва ЛЗ, а в 10 областях відсутні СГД ФС, що здійснюють імпорт ЛЗ. Доведено, що найменш локалізованими областями щодо розміщення СГД ФС є Волинська, Закарпатська, Рівненська та Хмельницька області. Аналіз кількості СГД ФС, що забезпечують населення ЛЗ із урахуванням чисельності наявного населення, свідчить про рівномірний розподіл між областями. Слід зауважити, що така локалізація розподілу виникла винятково за рахунок наявності в усіх областях СГД ФС саме з оптово-роздрібною торгівлю ЛЗ.

Ключові слова: суб'єкти господарської діяльності фармацевтичного сектора; населення; аналіз пропорційності; коефіцієнт локалізації.

Т. А. ROMANKO, I. V. KORZH, S. G. KALAYCHEVA

ANALYSIS OF TERRITORIAL LOCALIZATION OF SUBJECTS OF THE ECONOMIC ACTIVITY OF THE PHARMACEUTICAL SECTOR OF THE HEALTHCARE BRANCH IN UKRAINE

Aim. To estimate the physical accessibility of pharmaceutical care by analyzing the territorial localization of the economic activities of the pharmaceutical sector of healthcare in the regions of Ukraine using the analysis of proportionality.

Materials and methods. During the research we have chosen the method of proportionality, which allows us to estimate the uniformity of the territorial distribution by industry. The coefficient of localization determines deviation in distribution and variation of the socio-economic level of development of the regions. The values of localization coefficients fluctuate in the range from zero in the uniform distribution and to one in case of complete concentration, the greater is the variation of the coefficients, the greater the imbalance of distribution is. To conduct the study the official data of the State Service of Ukraine on medicines and drug control, and the State Statistics Service were used.

Results. It has been found that in the four regions of Ukraine, in particular Volyn, Zakarpattia, Rivne and Khmelnytsky, there is not any economic activity of the pharmaceutical sector in production of medicinal products at all. The industrialized developed regions in production of drugs are Kyiv, Kharkiv, Vinnytsya, Zhytomyr, Lugansk, Sumy, Poltava regions. The analysis of the territorial placement of the economic activity of the pharmaceutical sector by the wholesale and retail activity in the regions of Ukraine has shown a uniform and proportional distribution. It has been determined that in 10 regions of Ukraine there is no localization of the economic activity of the pharmaceutical sector by the import of drugs. It has been proven that the regions of Ukraine with the highest localization of the economic activity of the pharmaceutical sector include Kyiv and Kyiv region. The leaders in the number of the economic activity of the pharmaceutical sector, which provide the population with drugs, are Cherkassy, Kyiv, Khmelnytsky region, while Luhansk region is the least provided.

Conclusions. According to the results of the study it has been found that the main localization of all economic activities of the pharmaceutical sector groups falls exclusively on two regions of the country – Kyiv and Kyiv region. In four regions of Ukraine there are no economic activities of the pharmaceutical sector in production, and in 10 regions there are no economic activities of the pharmaceutical sector that import drugs. It has been proven that the least localized areas regarding the localization of the economic activity of the pharmaceutical sector are Volyn, Transcarpathian, Rivne and Khmelnytsky regions. The analysis of the number of the economic activity of the pharmaceutical sector, which provides the population with drug taking into account the size of the existing population, indicates a uniform distribution between the regions. It should be noted that this localization of distribution is solely due to the presence of wholesale and retail trade of medicines in all areas of the economic activity of the pharmaceutical sector.

Key words: subjects of the economic activity of the pharmaceutical sector; population; analysis of proportionality; coefficient of localization.

Т. А. РОМАНЬКО, Ю. В. КОРЖ, С. Г. КАЛАЙЧЕВА

АНАЛИЗ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ЛОКАЛИЗАЦИИ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО СЕКТОРА ОТРАСЛИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ УКРАИНЫ

Цель: оценка физической доступности фармацевтической помощи путем анализа территориальной локализации субъектов хозяйственной деятельности фармацевтического сектора (СХД ФС) здравоохранения (ОЗ) в областях Украины методом анализа пропорциональности.

Материалы и методы. При проведении исследования нами был выбран метод пропорциональности, который дает возможность оценить равномерность территориального распределения по отраслевому признаку. Отклонение в распределении и вариацию социально-экономического уровня развития областей констатирует коэффициент локализации. Значения коэффициентов локализации колеблются в пределах от нуля при равномерном распределении к единице при полной концентрации, чем больше колебания коэффициентов, тем значительнее дисбаланс распределения. Для проведения исследования были использованы официальные данные Государственной службы Украины по лекарственным средствам и контролю за наркотиками и Государственной службы статистики.

Результаты. Установлено, что в четырех областях Украины, а именно Волынской, Закарпатской, Ровенской и Хмельницкой, вообще не зарегистрированы СХД ФС по производству лекарственных средств (ЛС). К промышленно развитым регионам по производству ЛС относятся г. Киев, Киевская, Харьковская, Винницкая, Житомирская, Луганская, Сумская, Полтавская области. Анализ территориального размещения СХД ФС оптово-розничной деятельности по областям Украины показал равномерное и пропорциональное распределение. Установлено, что в 10 областях Украины отсутствует локализация СХД ФС по импорту ЛС. Доказано, что к наиболее локализованным регионам СХД ФС Украины относятся г. Киев и Киевская обл. Лидерами по количеству СХД ФС, обеспечивающих население ЛС, стали Черкасская, Киевская, Хмельницкая области, а наименее обеспеченной является Луганская обл.

Выводы. По результатам исследования установлено, что основная локализация всех групп СХД ФС распределяется исключительно на два региона страны – г. Киев и Киевскую область. В четырех областях Украины вообще не представлены СХД ФС по производству ЛС, а в 10 областях отсутствуют СХД ФС, осуществляющих импорт ЛС. Доказано, что наименее локализованными областями по размещению СХД ФС являются Волынская, Закарпатская, Ровенская и Хмельницкая области. Анализ количества СХД ФС, обеспечивающих население ЛС с учетом численности населения, свидетельствует о равномерном распределении между областями. Следует отметить, что данная локализация распределения сложилась исключительно за счет наличия во всех областях СХД ФС именно по оптово-розничной торговле ЛС.

Ключевые слова: субъекты хозяйственной деятельности фармацевтического сектора; население; анализ пропорциональности; коэффициент локализации.

Постанова проблеми. Державна регіональна політика спрямована на створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів. Україна знаходиться на початковому етапі формування державної регіональної політики, яка заснована на європейських цінностях, засадах демократії та національної єдності, орієнтована на підвищення соціально-економічних стандартів життя для кожного громадянина. В умовах реформування державної політики необхідно проводити комплексний моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів. Фармацевтичний сектор галузі ОЗ відіграє важливу роль у поліпшенні здоров'я, якості життя населення і робить значний внесок у розвиток економіки. Особливої актуальності набувають дослідження з регіональної локалізації СГД ФС галузі ОЗ, які допомагають створити дієву систему фізичної доступності фармацевтичної допомоги. Дослідження рівня пропорційності розміщення СГД ФС галузі ОЗ в областях України дозволить визначити рівномірність їх розподілу за певними ознаками та виявити територіальний дисбаланс між суб'єктом господарювання та споживачем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж багатьох років проводилися ґрунтовні комплексні дослідження з регіонального розвитку і розподілу (пропорційності) фармацевтичного сектора галузі ОЗ та соціальної економіки [1-11].

Відповідно до рекомендацій ВООЗ одним із пріоритетних завдань Національної фармацевтичної (лікарської) політики є надання населенню доступної фармацевтичної допомоги. Фізична складова доступності фармацевтичної допомоги визначає рівень пропозиції надання населенню якісних ліків у потрібній кількості й асортименті, що реалізується за допомогою власного виробництва ЛЗ, їх імпорту та системи реалізації насамперед через аптечну мережу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз джерел спеціальної літератури, а також інших періодичних видань дозволив визначити, що

окремі питання державної регіональної політики щодо фізичної доступності фармацевтичної допомоги залишилися поза увагою науковців і потребують подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження стала оцінка фізичної доступності фармацевтичної допомоги шляхом аналізу територіальної локалізації СГД ФС галузі ОЗ в областях України методом аналізу пропорційності. Для досягнення мети необхідно було вирішити такі завдання: провести аналіз локалізації СГД ФС у цілому в Україні та за областями з урахуванням певних ознак; здійснити аналіз локалізації СГД ФС залежно від кількості наявного населення в областях України.

У дослідженнях використовувалися дані Державної служби з лікарських засобів та контролю за наркотиками [12], а саме кількість СГД ФС, а також Державної служби статистики [13] щодо кількості наявного населення в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Відповідно до напрямку діяльності і наявності ліцензій державного зразка Державна служба з лікарських засобів та контролю за наркотиками класифікує три групи СГД ФС: СГД ФС із виробництва ЛЗ, СГД ФС з оптово-роздрібною торгівлю ЛЗ та імпорту ЛЗ.

На першому етапі дослідження нами був проведений аналіз локалізації СГД ФС в Україні. Установлено, що 98,2 % територіального фармацевтичного ринку являють собою СГД ФС, що здійснюють оптово-роздрібну торгівлю ЛЗ. Частка ринку СГД ФС із виробництва ЛЗ становить лише 0,48 %, а СГД ФС з імпорту ЛЗ – 0,82 %. Такий розподіл свідчить про значні диспропорції локалізації СГД ФС.

Далі нами було здійснено групування даних вищезазначених видів СГД ФС за кількісною ознакою їх розміщення в областях України. За допомогою групування були розраховані коефіцієнти локалізації (Кл., Кл., Кл.) за кожною окремою групою СГД ФС відповідно до адміністративно-територіального об'єднання. Коефіцієнт локалізації показує відношення частки результативної ознаки до частки факторної. Якщо Кл < 1, це означає, що на частку цього регіону припадає

Таблиця

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ РОЗМІЩЕННЯ СГД ФС ЗА ОБЛАСТЯМИ ЗА ПЕВНИМИ ОЗНАКАМИ

Адміністративно-територіальні об'єднання (область)	Кл _в СГД ФС із виробництва ЛЗ	Кл _т СГД ФС з оптово-роздрібною торгівлю ЛЗ	Кл _і СГД ФС з імпорту ЛЗ
Вінницька	1,573263	1,004884	0,125108
Волинська	–	1,01368	–
Дніпропетровська	0,477743	1,006084	0,598356
Донецька	0,589031	1,008493	0,262308
Житомирська	1,523686	1,000263	0,678528
Закарпатська	–	1,01368	–
Запорізька	0,905885	1,00814	0,126065
Івано-Франківська	0,243503	1,012488	–
Київська	2,275233	0,981146	2,435594
Кіровоградська	0,714556	1,010184	–
Луганська	1,176057	1,006776	0,13093
Львівська	0,97287	1,006541	0,270774
Миколаївська	0,336945	1,010383	0,187561
Одеська	0,410068	1,005656	0,684794
Полтавська	1,076474	1,008414	–
Рівненська	–	1,01368	–
Сумська	1,400144	1,003406	0,389695
Тернопільська	0,311611	1,009107	0,346917
Харківська	1,945739	0,996003	0,928368
Херсонська	0,362275	1,011907	–
Хмельницька	–	1,01368	–
Черкаська	0,978613	1,007696	0,136186
Чернівецька	0,405521	1,011696	–
Чернігівська	0,421181	1,011619	–
м. Київ	2,968156	0,930327	7,832768

менша частка від розміщення підприємств порівняно з пропорційною часткою факторної ознаки в інших регіонах, тобто модель пропорційності складається з двох показників: результативності – d_j та факторів – D_j [14, 15]:

$$Kл = \frac{\frac{d_j}{D_j} \cdot 100}{\frac{dj1}{Dj1} \cdot 100},$$

де d_j – частка СГД ФС окремої групи окремої області, %; $dj1$ – сумарна частка СГД ФС окремої групи в цілому в країні, %; D_j – кількість окремої групи СГД ФС за областями, шт.; $Dj1$ – кількість усіх СГД ФС у країні, шт.

Результати аналізу пропорційності розміщення СГД ФС за областями за виробничою, торговельною ознаками та ознакою імпортування наведено у таблиці.

Установлено, що в чотирьох областях України, а саме Волинській, Закарпатській, Рівненській та Хмельницькій, взагалі не зареєстровані СГД ФС із виробництва ЛЗ. Одночасно промислово розвиненими регіонами з виробництва ЛЗ можна вважати області з показником $Kл \geq 1$, до них увійшли: м. Київ ($Kл_v = 2,97$), Київська ($Kл_v = 2,27$), Харківська ($Kл_v = 1,95$), Вінницька ($Kл_v = 1,57$), Житомирська ($Kл_v = 1,52$), Луганська ($Kл_v = 1,17$), Сумська ($Kл_v = 1,4$), Полтавська ($Kл_v = 1,07$). Інші області України мають значення $Kл_v < 1$, тому не можуть вважатися спеціалізованими у виробництві ЛЗ.

Разом з тим розподіл СГД ФС з оптово-роздрібною торгівлю має протилежну ознаку. Всі області України показали майже однакове значення $Kл_t$, наближене до 1. Так, відносне відхилення (σ) між максимальним та мінімальним показником складає

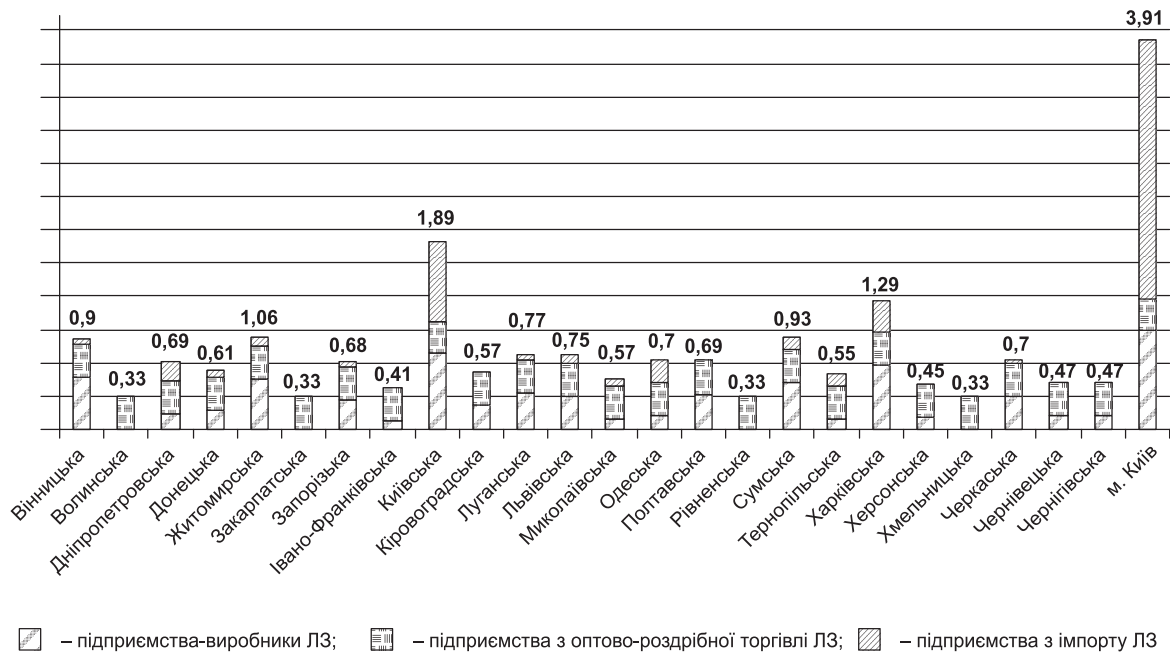

Рис. 1. Середні значення інтегрованого Cl_{in} розміщення СГД ФС в областях країни і м. Києві

лише $\sigma_{Cl_t} = 0,083$. Необхідно відзначити, що таке територіальне розташування оптово-роздрібних СГД ФС є ознакою абсолютно пропорційного розподілу, що свідчить про достатній рівень забезпечення населення СГД ФС з оптово-роздрібною торгівлю.

Зі свого боку, СГД ФС з імпорту ЛЗ не локалізовані в 10 областях країни, що слід вважати негативною тенденцією розвитку регіональної економіки. До основних регіонів з наявністю СГД ФС, що здійснюють імпорт ЛЗ, слід віднести м. Київ ($Cl_i = 7,8$) та Київську область ($Cl_i = 2,4$). Інші області мають досить незначне значення Cl_i , що коливається від 0,13 до 0,9. Установлений факт свідчить про відсутність ознаки сконцентрованості СГД ФС з імпорту ЛЗ в Україні. Так, іноземні компанії надають перевагу урбанізованим регіонам з розвинутою інфраструктурою, з наявністю кваліфікованих трудових ресурсів і легкою доступністю до офісних та виробничих приміщень.

Із метою одержання більш ґрунтовних результатів дослідження нами було розраховано середнє значення (μ) інтегрованого Cl_{in} відповідно до областей країни (рис. 1). Установлено, що значення Cl_{in} розміщення СГД ФС за виробничою, торговельною ознаками та ознакою імпортування має значні розбіжності за областями України. Так, тільки чотири області мають значення $Cl_{in} > 1$,

а саме: м. Київ ($Cl_{in} = 3,91$), Київська ($Cl_{in} = 1,89$), Харківська ($Cl_{in} = 1,29$) та Житомирська ($Cl_{in} = 1,06$) обл.

Найменш локалізованими областями щодо розміщення СГД ФС стали Волинська, Закарпатська, Рівненська та Хмельницька з показником $Cl_{in} = 0,33 > 1$. Відносне відхилення між максимальним та мінімальним $\sigma_{Cl} = 3,58$. Такий розподіл щодо локалізації розміщення СГД ФС не може відповідати принципам регуляторної політики держави, оскільки при номінальному значенні $Cl_{in} = 1$ регіон вважається повністю концентрованим. Отже, можна стверджувати, що надмірна концентрація СГД ФС у м. Києві негативно впливає на соціально-економічний розвиток інших адміністративно-територіальних регіонів України.

Далі нами був проведений аналіз локалізації СГД ФС з урахуванням кількості наявного населення в областях України та розрахований відповідний коефіцієнт локалізації (Cl_n) СГД ФС за формулою [9, 13, 14]:

$$Cl_n = \frac{\frac{d_j}{D_j} \cdot 100}{\frac{n_j}{N_j} \cdot 100},$$

де d_j – частка СГД ФС окремої групи окремої області, %; n_j – частка населення області, %; D_j – загальна кількість СГД ФС

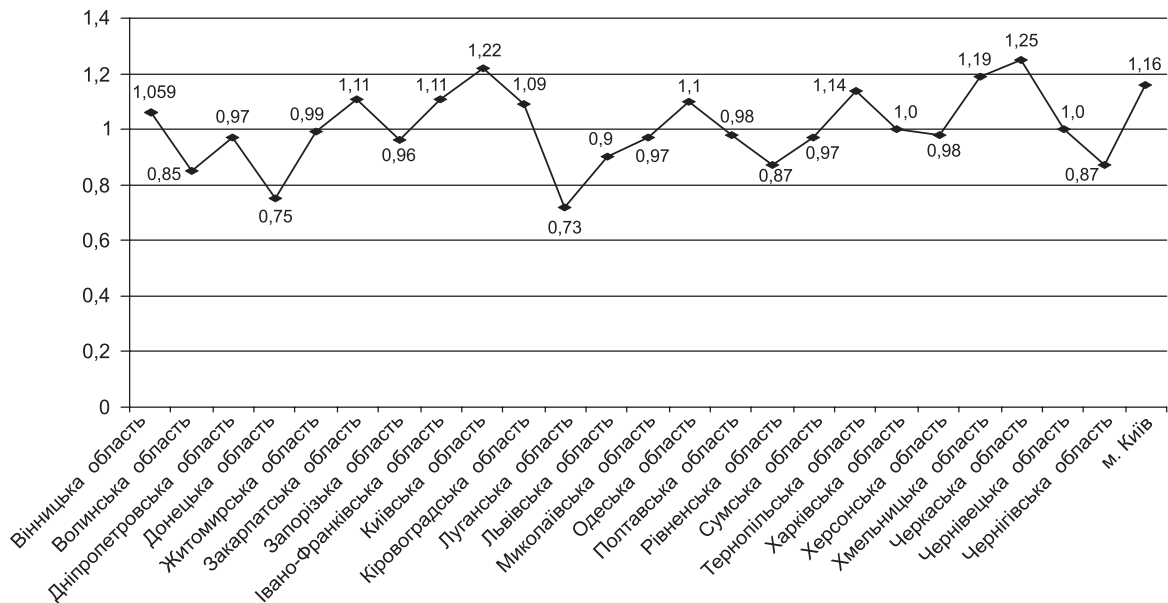

Рис. 2. Локалізація СГД ФС щодо кількості наявного населення в адміністративно-територіальних об'єднаннях України

в Україні, шт.; N_j – загальна кількість населення країни, осіб.

Розподіл СГД ФС відносно кількості наявного населення за областями України має задовільну оцінку (рис. 2).

Установлено, що значення $K_{лн}$ максимально приближені до 1, що свідчить про рівномірний розподіл між областями. При номінальному значенні $K_{лн} = 1$ в 10 областях України значення $K_{лн} > 1$, що свідчить про надмірну концентрацію СГД ФС в адміністративно-територіальних об'єднаннях. Слід зазначити, що такий майже пропорційний розподіл відбувся винятково за показником $K_{лн}$, оскільки саме ця група СГД ФС є досить локалізованою у кожній області. Лідерами у забезпеченні населення СГД ФС за показником $K_{лн}$ стали Черкаська ($K_{лн} = 1,25$), Київська ($K_{лн} = 1,2$), Хмельницька ($K_{лн} = 1,19$) області, а найменш забезпеченою є Луганська обл. ($K_{лн} = 0,73$). Установлено, що відносне відхилення між максимальним та мінімальним показником $K_{лн}$ становить 0,52, що свідчить про мінімальний дисбаланс розміщення СГД ФС з урахуванням кількості наявного населення в областях України.

Висновки

1. Проведене дослідження виявило проблеми в локалізації розміщення СГД ФС за областями за певними ознаками. Так, показник локалізація за групами СГД ФС припадає винятково на два регіони країни – м. Київ

та Київську область. У чотирьох областях України взагалі не представлені СГД ФС із виробництва ЛЗ, а в 10 областях відсутні СГД ФС, що здійснюють імпорт ЛЗ.

2. Установлено, що до промислово розвинених регіонів із виробництва ЛЗ належать м. Київ ($K_{лв} = 2,97$), Київська ($K_{лв} = 2,27$), Харківська ($K_{лв} = 1,95$), Вінницька ($K_{лв} = 1,57$), Житомирська ($K_{лв} = 1,52$), Луганська ($K_{лв} = 1,17$), Сумська ($K_{лв} = 1,4$), Полтавська ($K_{лв} = 1,07$) області.

3. Доведено, що недостатній рівень локалізованості областей щодо розміщення СГД ФС мають Волинська, Закарпатська, Рівненська та Хмельницька області.

4. Аналіз кількості СГД ФС, що забезпечують населення ЛЗ з урахуванням кількості наявного населення, свідчить про рівномірний розподіл між областями. Слід зауважити, що така локалізація розподілу сформувалась винятково за рахунок наявності в усіх областях СГД ФС саме з оптово-роздрібною торгівлю ЛЗ.

5. Узагальнюючи результати дослідження, вважаємо за доцільне розробку програми з регіональної підтримки розвитку СГД ФС із виробництва ЛЗ. Така програма сприятиме створенню сприятливих умов для розвитку фармацевтичного сектора галузі ОЗ України за інноваційно-інвестиційною моделлю, збільшення доходної частини бюджету за рахунок зростання обсягів виробництва

ЛЗ вітчизняними підприємствами і дасть можливість сформувати дієву систему фізичної доступності фармацевтичної допомоги.

Перспективи подальших досліджень.

Належне регулювання процесів соціально-економічного розвитку фармацевтичного сектора галузі ОЗ неможливе без урахування регіональних аспектів і територіальних

особливостей реалізації державної політики. До головної проблеми організації регіональної економіки фармацевтичного сектора галузі ОЗ України слід віднести незбалансованість розміщення СГД ФС. Зменшення неоднорідності соціально-економічного розвитку регіонів потребує подальших досліджень у територіальній локалізації СГД ФС.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Перелік використаних джерел інформації

- Сагайдак-Нікітюк, Р. В. Методика оцінки потенціалу регіональної логістичної кластеризації фармації в Україні : метод. рек. / Р. В. Сагайдак-Нікітюк. – Х.: НФаУ, 2015. – 22 с.
- Сагайдак-Нікітюк, Р. В. Концепція розвитку фармацевтичних регіональних кластерів в Україні / Р. В. Сагайдак-Нікітюк // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2009. – № 6 (8). – С. 44–50.
- Немченко, А. С. Кореляційно-регресійне моделювання соціально-економічних показників сімейної доступності лікарських засобів в регіонах України: метод. рек. / А. С. Немченко, А. А. Котвіцька. – Х., 2007. – 28 с.
- Немченко, А. С. Кластерний аналіз споживання ліків та захворюваності населення в регіонах України: метод. рек. / А. С. Немченко, А. А. Котвіцька. – Х., 2007. – 28 с.
- Основи економіки фармації [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / А. С. Немченко, В. М. Назаркіна, Г. Л. Панфілова та ін. – Електрон. дан. (700 Мб). – Х. : НФаУ, 2011. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Систем. вимоги: Pentium; 32 MbRAM; Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з контейнера.
- Хоменко, В. М. Теоретичне обґрунтування та реалізація сучасних принципів державного управління фармацією в Україні : автореф. дис. канд. фармацев. наук: 15.00.01 / Хоменко В. М. ; Національний фармацевтичний ун-т. – Х., 2008. – 42 с.
- Козирева, О. В. Теорія і практика дослідження диференціації соціально-економічного розвитку регіонів: моногр. / О. В. Козирева. – Х.: ФОРМ Літуркіна Л. М., 2016. – 256 с.
- Козирева, О. В. Социально-экономическое развитие Украины и ее регионов: проблемы науки и практики: моногр. / О. В. Козирева. – Х.: ФЛП Александрова К. М.; ИНЖЭК, 2012. – С. 222.
- Козирева, О. В. Аналіз закордонних теорій просторового розвитку регіонів / О. В. Козирева // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2017. – № 7. – С. 184–193. – Режим доступу : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/7_2017/36.pdf
- Котвіцька, А. А. Доступність фармацевтичної допомоги [Електронний ресурс] / А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева // Фармацевтична енциклопедія. – Х. : МОПІОН, 2016. – Режим доступу: <https://www.pharmacycyclopedia.com.ua/article/14202/dostupnist-farmaceutichnoi-dopomogi>.
- Зінь, Е. А. Регіональна економіка: підруч. / Е. А. Зінь. – К.: Професіонал, 2007. – 528 с.
- Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dls.gov.ua>
- Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Статистичне забезпечення управління економікою. Прикладна статистика з використанням аналітичних можливостей програмного середовища. Microsoft Excel: навч. посіб. / А. В. Головач, В. Б. Захожай, І. Г. Манцуrow, Н. А. Головач. – К. : КНЕУ, 2006. – 328 с.
- Шеремет, А. Д. Методика фінансового аналізу / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін, Е. В. Пегашев. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 207 с.

References

- Sahaidak-Nikitiuk, R. V. (2015). *Metodyka otsinky potentsialu rehionalnoi lohistrychnoi klasteryzatsii farmatsii v Ukraini*. Kharkiv: NFAU, 22.
- Sahaidak-Nikitiuk, R. V. (2009). *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii*, 6 (8), 44–50.
- Nemchenko, A. S., Kotvitska, A. A. (2007). *Koreliatsiino-rehresiine modeliuvannia sotsialno-ekonomichnykh pokaznykiv simeinoi dostupnosti likarsky khasobiv vrehionakh Ukrainy*. Kharkiv, 28.
- Nemchenko, A. S., Kotvitska, A. A. (2007). *Klasternyi analiz spozhyvannia likiv ta zakhvoriuvanosti naselennia v rehionakh Ukrainy*. Kharkiv, 28.

5. Nemchenko, A. S., Nazarkina, V. M., Panfilova, H. L., Zhyrova, I. V., Chernukha, V. M., Khimenko, S. V. et al. (2011). *Osnovy ekonomiky farmatsii* [CD-ROM]. Kharkiv: NUPh.
6. Khomenko, V. M. (2008). *Teoretychne obhruntuvannia ta realizatsiia suchasnykh pryntsyviv derzhavnoho upravlinnia farmatsiieiu v Ukraini* (Master's thesis). National University of Pharmacy. Kharkiv.
7. Kozyrieva, O. V. (2016). *Teoriia i praktyka doslidzhennia dyferentsiatsii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv*. Kharkiv: FOP Liburkina L. M., 256.
8. Kozyrieva, O. V. (2012). *Sotcialno-ekonomicheskoe razvitie Ukrainy i ee regionov: problemy nauki i praktiki*. Kharkov: FLP Aleksandrova K. M.; INZhEK, 222.
9. Kozyrieva, O. V. (2017). The analysis of foreign theories of spatial regions. *Skhidna Evropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, 7, 184-193. Available at: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/7_2017/36.pdf
10. Kotvitska, A. A., Kubarieva, I. V. (2016). *Farmatsevtichna entsyklopediia*. Kharkiv: MORION. Available at: <https://www.pharmacycyclopedia.com.ua/article/14202/dostupnist-farmacevtichnoi-dopomogi>
11. Zin, E. A. (2007). *Rehionalna ekonomika*. Kyiv: Profesional, 528.
12. Derzhavna sluzhba Ukrainy z likarskykh zasobiv ta kontroliu za narkotyky. (n.d.). Available at: <http://dls.gov.ua>
13. Derzhavna sluzhba statystyky. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Holovach, A. V., Zakhozhai, V. B., Mantsurov, I. H., Holovach, N. A. (2006). *Statystychni zabezpechennia upravlinnia ekonomikoiu. Prykladna statystyka z vykorystanniam analitychnykh mozhlyvostei prohramnoho seredovyshcha. Microsoft Excel*. Kyiv: KNEU, 328.
15. Sheremet, A. D., Saifulin, R. S., Pegashev, E. V. (2001). *Metodika finansovogo analiza*. Moscow: INFRA-M, 207.

Відомості про авторів:

Романько Т. А., здобувач кафедри соціальної фармації, Національний фармацевтичний університет.

E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Корж Ю. В., кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри соціальної фармації, Національний фармацевтичний університет (<https://orcid.org/0000-0002-0828-9772>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Калайчева С. Г., кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри соціальної фармації, Національний фармацевтичний університет (<https://orcid.org/0000-0001-7358-0681>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Information about authors:

Romanko T. A., external PhD student of the Department of Social Pharmacy, National University of Pharmacy.

E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Korzh Yu. V., Candidate of Pharmacy (PhD), associate professor of the Department of Social Pharmacy, National University of Pharmacy (<https://orcid.org/0000-0002-0828-9772>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Kalaycheva S. G., Candidate of Pharmacy (PhD), associate professor of the Department of Social Pharmacy, National University of Pharmacy (<https://orcid.org/0000-0001-7358-0681>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Сведения об авторах:

Романько Т. А., соискатель кафедры социальной фармации, Национальный фармацевтический университет.

E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Корж Ю. В., кандидат фармацевтических наук, доцент кафедры социальной фармации, Национальный фармацевтический университет (<https://orcid.org/0000-0002-0828-9772>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Калайчева С. Г., кандидат фармацевтических наук, доцент кафедры социальной фармации, Национальный фармацевтический университет (<https://orcid.org/0000-0001-7358-0681>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Надійшла до редакції 12.10.2018 р.